

SUUDİ ARABİSTAN'IN VIETNAM SENDROMU: **YEMEN AÇMAZI**

“

Suudi Arabistan'ın başta 1962 Yemen İç Savaşı olmak üzere bütün tarihi tecrübeleri askeri olarak başarısız bir strateji izlendiğini göstermektedir. Bu anlamda Yemen'de savaşın başlatılması ve halen sürdürülmesi Suudi Arabistan için rasyonel olmayan bir opsiyon olarak değerlendirilmelidir.

”

Mehmet Rakipoğlu

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü

Suudi Arabistan 2015 yılının mart ayında başlattığı Kararlılık Operasyonu harekâtından beri Yemen'deki değişen güç dengelerini lehine çevirmeye çalışmaktadır. Buna rağmen, Suudi Arabistan Yemen'de hedeflediği projeleri hayata geçirememiştir. Bununla birlikte Yemen'in de facto olarak en az ikiye bölünmüş olması Suudi Arabistan'ı Yemen'in geleceğine dair senaryolarda ikinci plana atmaktadır. Bu anlamda Suudi Arabistan'ın Yemen siyaseti başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Her ne kadar Suudi Arabistanlı yetkililer bu durumu kabul etmeseler de Riyad'ın askeri ve siyasi olarak yetersiz olduğu Yemen sahasında net şekilde gözlemlenmiştir. Bu noktada araştırılması gereken meselelerin başında Suudi Arabistan'ın Yemen müdahalesinin gerekçeleri, savaşın Suudi Arabistan'a kaybettirdikleri ve kazandırdıkları, başarısızlığın arka planındaki gerekçeler gibi sorular gelmektedir.

Savaşın Rasyonalitesi

2010 yılında Tunus ile başlayıp Ortadoğu ülkelerinin birçoğunda devam eden halk ayaklanmaları dalgası Yemen'e de sıçramıştır. Ülkedeki barışçıl gösteriler sonrası demokratik bir siyasal geçiş süreci başlamış, bölgesel ve küresel aktörler bu bağlamda bir politika izlemeye çalışmıştır. Bu minvalde Riyad yönetimi ilk etapta Ali Abdullah Salih'in iktidarını korumayı ve Körfez İş Birliği Konseyi'nin (KİK) öncülüğünde belirlenen yol haritası ile kontrollü geçiş hedeflemiştir. Fakat Şii Zeydi geleneğine sahip Husilerin 2014'te başkent Sana'yı ele geçirmesi başta Suudi Arabistan olmak üzere birçok Kör-

fez monarşisini harekete geçirmiştir. Bu bağlamda 26 Mart 2015 tarihinde Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon Yemen'de istikrarın yeniden tesisi ve tehditlerin ortadan kaldırılması amacıyla Yemen'e askeri müdahalede bulunmuştur. "Arap Yarımadası el-Kaidesi" gibi tehdit unsurlarının yanında Riyad'ı harekete geçiren asıl unsur Husilerdir. Husilerin İran ile yakın ilişkilere sahip olması Suudi Arabistan'ı harekete geçirmiştir. Bu durum Suudileri Husiler üzerinden Yemen'de vekalet savaşını yürüterek nüfuz artıran İran'ı sınırlandırmayı amaçlayan askeri müdahaleye yöneltmiştir. Dolayısıyla savaş İran-Suudi Arabistan rekabetinin bir yansıması olarak rasyonalize edilmektedir. Fakat Suudi Arabistan'ın başta 1962 Yemen İç Savaşı olmak üzere bütün tarihi tecrübeleri askeri olarak başarısız bir strateji izlendiğini göstermektedir. Bu anlamda Yemen'de savaşın başlatılması ve halen sürdürülmesi Suudi Arabistan için rasyonel olmayan bir opsiyon olarak değerlendirilmelidir.

“**Gerek vekalet savaşlarına gerekse Yemen gibi doğrudan müdahalelere yönelik harcanan meblağlar Suudi Arabistan ekonomisinin dar boğaza girmesine neden olmaktadır. Örneğin 2015'ten beri sürdürülen Yemen savaşının Suudi Arabistan'a oluşturduğu fatura yaklaşık 2 trilyon dolardır.**”

Başarısızlığın Muhasebesi

Suudi Arabistan'ın Yemen'e askeri müdahale başlatmasının birçok açıdan muhasebe edilmesi gerekmektedir. Bu anlamda ilk olarak ekonomik açıdan bakmak yerinde olacaktır. Büyük oranda petrol ihracatına bağımlı olan Suudi Arabistan ekonomisinin son yıllarda daraldığı ve açık verdiği bilinmektedir. Örneğin Suudi Arabistan bütçesi 2017 yılında 97 milyar dolar açık vermiştir. Bu anlamda Velihaht Prens Muhammed bin Selman'ın (MbS) öncülüğünde eko-

İran ve Suudi Arabistan'ın güç mücadelesi

Bölgesel hakimiyet için yıllardır birbirlerine karşı destekledikleri gruplar üzerinden vekalet savaşları yürüten İran ve Suudi Arabistan arasındaki mücadele başta Bahreyn, Yemen ve Suriye olmak üzere bölgedeki krizler nedeniyle son yıllarda giderek keskinleşti

1979

İran'da gerçekleşen devrim sonrasında lider Ayetullah Humeyni'nin sürgünden ülkeye dönerek iktidarı ele almasının ardından İran'ın Suudi Arabistan'la ilişkileri sonradan düzelmeyecek şekilde bozuldu

1980

CIA tarafından yayımlanan bir raporda, İran'ın devrimi komşu ülkelere ihrac etmeye çalıştığı iddia edildi

Bu durum bölgede en çok Suudi Arabistan'ı endişelendirdi

Suudi Arabistan'da Şiilerin yoğun nüfusa sahip olduğu Katif kentindeki Şiilerin gösterisine müdahale sonucu 20 gösterici hayatını kaybetti, yüzlerce gösterici de gözaltına alındı

1982

Suudi Arabistan 1980'de İran'a karşı savaş ilan eden Saddam Hüseyin'e askeri ve finansal destek sağlamaya başladı

1987

31 Temmuz'da Kabe'yi ziyaret eden İranlı hacılar, ABD ve İsrail karşıtı sloganlar atınca Suud güvenlik güçleri hacılara müdahale etti

Kanlı Hac olarak adlandırılan olaylar sonucunda en az 400 kişi hayatını kaybetti

RAFSANCANI DÖNEMİNDE RİYAD İLE İLİŞKİLERE ÖNEM VERİLDİ (1989-1997)

2011

İran ve Suudi Arabistan, Tunus'ta başlayan daha sonra Mısır, Libya, Bahreyn, Suriye ve Yemen'e uzanan halk ayaklanmalarında hep birbirinin karşısında yer aldı

İran, Suudi Arabistan'ın iyi ilişkilere sahip olduğu Tunus, Mısır, Yemen ve Bahreyn'deki hareketleri açıkça desteklerken, Suriye'de ise Beşşar Esed rejimini ayakta

Doğrudan bir çatışmaya girmekten kaçınan Tahrân ve Riyad arasındaki vekalet savaşlarının son aylarda özellikle **Basra Körfezi'nde ve Yemen'deki gelişmelerle birlikte doğrudan çatışmaya dönüştürüldüğü** endişe ediliyor

tutabilmek için Rusya ile birlikte askeri ve finansal açıdan seferber oldu. Suudi Arabistan ise Tunus, Mısır, Yemen ve Bahreyn'deki rejimleri desteklerken, Suriye'de İran'ın aksine muhalif grupları desteklemeyi seçti

İki ülkenin vekil güçler üzerinden çatışma meydanı olarak kullandığı Yemen ve Suriye'de krizlerin başlangıcından bu yana yüz binlerce insan hayatını kaybetti, milyonlarcası da ülkelerini terk etti

2015

Kral Abdullah'ın 2015'te hayatını kaybetmesinin ardından Kral Selman'ın başa geçmesiyle Suudi Arabistan'da Velihaht Prens Muhammed bin Selman, sahneye çıktı

Babasının krallığı döneminde Muhammed bin Selman'ın savunma bakanı olarak ilk icraatı Yemen'de İran yanlısı Husilere karşı askeri operasyon başlatmak oldu

Geride 4 yılı bırakan savaşta, Yemen, İran ve Suudi Arabistan arasında yeni bir çatışma sahasına dönüştü

2016

Suudi Arabistan'ın, Şii din adamı Ayetullah Nemr Bakir en-Nemr'i idam etmesinin ardından Suudi

Arabistan'ın Tahrân Büyükelçiliği ve Meshed kentindeki konsolosluk binası ateşe verildi

Suudi Arabistan ile birlikte Bahreyn, Sudan ve Cibuti gibi ülkeler İran ile diplomatik ilişkilerini askıya aldı

2019

14 Eylül'de Suudi Arabistan'ın milli petrol şirketi Saudi Aramco'nun tesislerine düzenlenen saldırı sonucu Tahrân ve Riyad ilişkileri hiç olmadığı kadar gerildi

Saldırı, Yemen'deki Husiler tarafından üstlenilse de ABD ve Suudi Arabistan yönetimi saldırının İran'ın desteğiyle ya da doğrudan İran tarafından gerçekleştirildiğini öne sürüyor

İran yönetimi ise saldırılarla bağlantısını reddediyor

bir kalem bulunmamaktadır. Gerek vekalet savaşlarına gerekse Yemen gibi doğrudan müdahalelere yönelik harcanan meblağlar Suudi Arabistan ekonomisinin dar boğaza girmesine neden olmaktadır. Örneğin 2015'ten beri sürdürülen Yemen savaşının Suudi Arabistan'a oluşturduğu fatura yaklaşık 2 trilyon dolardır. Dolayısıyla Riyad yönetimi Yemen'de savaşın ekonomisini sağlıklı muhasebe edememiştir. Öte yandan savaşın askeri olarak değerlendirilmesinde de hatalar ve riskler göz ardı edilmiştir. Nitekim yıpratma savaşına dönüşen bu askeri müdahale boyunca Suudi Arabistan birçok askeri kayıp yaşamıştır. Bu anlamda muhtelif kaynaklarda farklı bilgiler bulunsa da savaşın başında bu yana 1000 üzerinde Suudi Arabistan askerinin öldürüldüğü yerel kaynaklar tarafından bildirilmektedir.

Öte yandan askeri harcamalar skalasında ilk üçte yer almasına rağmen Suudi Arabistan askeri yeterlilik ve verim açısından oldukça zayıftır. Bu gerçeği göz ardı eden Riyad yönetimi, MbS'nin kişisel ihtirasları doğrultusunda Yemen'de içinden çıkılmaz bir savaşa doğru sürüklenmiştir.

Stratejik Hesaplamalardaki Yanlışlar

Suudi Arabistan'ın Yemen müdahalesindeki başarısızlığının bir diğer boyutu küresel ve bölgesel "müttefiklerin" stratejileridir. Bu anlamda özellikle ABD, Suudi Arabistan'ı Yemen'de yalnız bırakmıştır. Gerek ABD Kongresi gerekse Demokrat Parti mensubu isimlerin Donald Trump dönemi dahil Suudi

nomiyi yeniden yapılandırmak adına çeşitli stratejileri içeren 2030 vizyonu uygulamaya konmuştur. Fakat mezkûr vizyonda birçok ted-

bir bulunsa da ekonomik açıdan oldukça önemli miktarların harcanıldığı savaş stratejilerini yeniden gözden geçirme adına herhangi

ABD Kongresinin Kaşıkçı İsrarı, Trump'ın İnadını Kıramadı

ABD Kongresi'nde kabul edilen ve Cemal Kaşıkçı'nın katledilmesiyle ilgili Suudi Arabistan'ı ve Velihaht Prens Muhammed bin Selman'ı (MBS) sorumlu tutan yasa tasarıları, Beyaz Saray engellini aşamadı

"MAGNITSKY" ÇAĞRISI KARŞILIKSIZ KALDI

Senato Dış İlişkiler Komitesi 10 Ekim 2018'de Trump yönetimine, Kaşıkçı'nın akıbeti hakkında "**Küresel Magnitsky İnsan Hakları Sorumluluk Yasası**" kapsamında soruşturma açması ve 120 günde Kongreye dönüş yapması talebinde bulundu

Beyaz Saray, Şubat 2019'da "**Trump'ın bu mektuba cevap vermeyeceğini**" belirterek, Senatunun cabasını boşa çıkardı

VELİHAHT PRENS SORUMLU TUTULDU

6 Aralık 2018'de Senato'ya sunulan, **MBS'nin Kaşıkçı cinayetinden sorumlu tutulmasını ve ABD'nin Yemen'de Riyad'a verdiği askeri desteği kesmesini öngören tasarı** 13 Aralık'ta kabul edildi

14 Şubat 2019'da **ABD'nin Yemen'de Suudi Arabistan'a verdiği askeri desteği kesmesini öngören ayrı bir yasa tasarısı**, Temsilciler Meclisinde kabul edildi

SİLAH SATIŞINI ENGELLEYEN TASARIYI VETO ETTİ

Trump, 24 Temmuz'da **ABD'nin Suudi Arabistan'a silah satışını engelleyen yasa tasarısını veto ederek** bir kez daha Suudi Arabistan konusunda Kongre ile ayrı düştü

CIA DİREKTÖRÜ BRIEFİNG VERDİ

CIA Direktörü **Gina Haspel 5 Aralık 2018'de Kongre üyelerini bilgilendiren** bir briefing verdi

Briefingden çıkan senatörler, **cinayetle ilgili kanaatlerinin pekiştikğini vurgulayarak, MBS'nin cinayete dahil olduğu konusunda daha emin olduklarını** dile getirdi

TRUMP VETO ETTİ

ABD yönetiminin, **Yemen'de savaşı etkileyen tüm askeri unsurlarını** 30 günde geri çekmesini öngören yeni bir yasa tasarısı, 13 Mart'ta Senato'da kabul edildi

Söz konusu tasarı, **4 Nisan'da Temsilciler Meclisinde de kabul edilerek Beyaz Saray'a** gönderildi

Trump, "**Suudi Arabistan'ı kaybetmemek**" üzerine kurulu yaklaşımına uygun olarak **Yemen tasarisını 16 Nisan'da veto etti**

Arabistan'ın Yemen müdahalesini sorgulaması ve insan hakları ihlallerini dile getirmesi Suudi Arabistan'ın işini zorlaştırmıştır. Benzer şekilde Mısır da Yemen müdahalesinde Suudi Arabistan'a istediği doğrultuda askeri destek sağlamamıştır. Suudi Arabistan'ın Yemen'deki başarısızlığını derinleştiren asıl nokta ise Birleşik Arap Emirlikleri'nden (BAE) gel-

miştir. BAE'nin Yemen'in güneyindeki ayrılıkçı hareketleri desteklemesi Yemen'in toprak bütünlüğünü savunan Suudi Arabistan için tam bir şok etkisi yaratmıştır. Bu anlamda her ne kadar sorunsuz birer müttefik gibi görünseler de Suudi Arabistan ve BAE'nin bölgesel güç mücadelesi içerisinde olduğu söylenebilir. Bu anlamda ağustos ayının sonlarına doğru Aden'de artan çatışmalar iki aktör arasındaki anlaşmazlıkları ortaya çıkarmış ve gittikçe derinleştiğini göstermiştir.

Suudi Arabistan'ın Yemen'deki başarısızlığının arkasında yatan bir diğer sebep Riyad yönetiminin Yemen'in iç yapısına dair algılarındaki yanılma ve buna yönelik izlenen stratejilerdir. Bu anlamda Suudi Arabistan operasyonun kısa sürede başarıyla sonuçlanacağı üzerine bir planlama yapmıştır. Ayrıca Yemen'deki dışlayıcı sistemin anarşi ve güvensizlik gibi kronik problemleri yaklaşık 60 yıldır üretiyor olması da gözden kaçırılmıştır. Bu anlamda Suudi Arabistan Yemen iç siyasetindeki dengelerin İran lehine değişmesine neden olan yanlış hamlelerde bulunmuştur. Aslında 1979'dan beri İran ile sürdürdüğü güç mücadelesinde Suudi Arabistan farklı taktikler hayata geçirmiştir. Bu anlamda bölgesel ve küresel siyasi konjoktüre bağlı olarak strateji değişikliğine giden Riyad yönetimi bazı aktörleri zaman zaman desteklemiş zaman zaman da aynı aktörlerle mücadele etmiştir. Bu anlamda Müslüman Kardeşler (MK) zikredilmesi gereken aktörler arasındadır.

“

Yemen bağlamında Suudiler her ne kadar sınırlı görüşmeler gerçekleştirseler de İhvan'ın Yemen kolu olan İslah hareketine karşı çok olumlu tutum sergilememişlerdir. Bu durum Yemen iç siyasetinde dengeleyici rol oynayan İslah'ın güç kaybetmesine, burada oluşan boşluğun Husiler dolayısıyla İran tarafından doldurulmasına neden olmuştur.

”

2010 sonrası bölgesel düzenin en önemli parametrelerinden biri olan İslami hareketlerin güçlenişi ile rejim güvenliğine dair tehditleri yoğunlaşan Körfez monarşileri, İhvan yani MK karşıtı pozisyon almıştır. Bu anlamda Riyad'ın İhvan siyaseti rejim güvenliği ile ilişkilendirilmiştir. Yemen bağlamında da Suudiler her ne kadar sınırlı görüşmeler gerçekleştirseler de İhvan'ın Yemen kolu olan İslah hareketine karşı çok olumlu tutum sergilememişlerdir. Bu durum Yemen iç siyasetinde dengeleyici rol oynayan İslah'ın güç kaybetmesine, burada oluşan boşluğun Husiler dolayısıyla İran tarafından doldurulmasına neden olmuştur. Suudi Arabistan'ın Yemen'de başarısızlığını açıklayan son unsurda Husiler'in askeri mücadele potansiyeli ve İran faktörüdür. İran'dan aldıkları askeri teçhizatlar ve Yemen'e dair yerel donanımlarıyla Husilerin Suudi Arabistan'a karşı başarılı bir direniş gerçekleştirdiğini söylemek

yanlış olmayacaktır. Hatta Husilerin Suudi Arabistan'a karşı şu ana kadar görece bir ilerleme kaydettiği de gözlemlenmektedir. Öyle ki Suudi Arabistan Abdurabbu Mansur el-Hadi hükümetini desteklemesine rağmen Husilerin ilerleyişiyle birlikte ülkenin başkenti birçok kez el değiştirmiştir.

Öte yandan Husiler Suudi Arabistan'ın muhtelif şehirlerine yönelik saldırılarını zamanla artırmıştır. Bu durum Husileri Suudi Arabistan'ın ulusal güvenliğine tehdit oluşturduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu minvalde Suudiler, ABD başta olmak üzere birçok

küresel ve bölgesel aktörle güvenlik alanında iş birliğini artırmıştır. Örneğin artan Husi saldırıları sonrası 500 ABD askerinin Riyad'daki Prens Sultan hava üssünde konuşlandırılmıştır. 14 Eylül tarihinde ise Husiler, Suudi Arabistan'ın milli petrol şirketi olan Aramco'ya yönelik saldırılarda bulunmuştur. Bu durum sadece Suudi Arabistan ve Körfez'in ulusal güvenliğini değil aynı zamanda küresel enerji piyasasını da doğrudan etkilemiştir. 20 Eylül tarihinde ise Husiler "Suudi Arabistan Yemen'e yönelik operasyonlarını durdurmazsa farklı şehir ve bölgelere yö-

nelik saldırıların devam edeceklerini” açıklamıştır. Son olarak 2019’un eylül ayında Husiler 500 kadar Suudi Arabistan askerinin bir kısmının öldürüldüğünü ve bir kısmının yaralı olarak ele geçirilip esir alındığını duyurmuştur.

Husilerin askeri sözcüsü Yahya Sare, 200 kadar Suudi askerin çatışmaların yaşandığı Necran şehrinden kaçarken öldürüldüğünü açıklamıştır. Bu anlamda Husilerin kontrolünde olan el-Mesirah isimli TV kanalında bir video yayınlanmıştır. Suudi Arabistan bu iddialara yönelik açıklama yapmamıştır. Bu gelişmelerden sonra Suudi Ara-

bistan Velihaht Prensi MbS, artan Yemen gerilimine ilişkin yumuşama sinyalleri içeren söylemlerde bulunmuştur. Bu anlamda İran ile savaşmanın küresel ekonomiye zarar vereceğini dile getiren Velihaht Prens Selman, savaşmaktansa politik ve barışçıl bir çözümden yana olduğunu söylemiştir. Sonuç olarak şu ana kadarki gelişmeler, Suudi Arabistan’ın Yemen savaşını büyük oranda kaybettiğini göstermektedir. Ayrıca ABD’nin Vietnam sendromu gibi Suudi Arabistan’ın da Yemen sendromu yaşandığı söylenebilir. Bu anlamda Yemen müdahalesi boyunca işlenen insan

hakları ihlalleri ve Cemal Kaşıkçı cinayeti sebebiyle Batı’da imajı zedelenen Velihaht Prens Selman’ın Yemen savaşını sonlandırması Suudi Arabistan açısından rasyonel bir adım olarak gözükmektedir. Gerek küresel-bölgesel müttefiklerinin stratejileri gerekse yanlış hesaplamaların Suudi Arabistan’ı Yemen’de bir çıkmaza sürüklemiştir. Bu anlamda Suudi Arabistan yönetimi ve özellikle MbS’nin ekibi her ne kadar rasyonel olmayan adımlar atsa da Vietnam sendromuna dönüşen Yemen müdahalesini sonlandırma yönünde adımlar atmalıdır. ■